

mr. hamid indžić

investiranje imetka prikupljenog na ime zekata

Islam je objavljen čovječanstvu da na osnovu njegovih univerzalnih vrijednosti i uputa uredi zajednicu ljudi čiji će članovi živjeti u miru, gdje će biti osigurana normalna egzistencija i vladati ekonomska pravda, i to u svim poljima njihovog djelovanja: političkom, društvenom i ekonomskom. Islam garantuje svojim štićenicima normalan život dostojan čovjeka, a čovječanstvu napredno i prosperitetno društvo. Bez ikakve sumnje, mi vjerujemo i tvrdimo da ako bi svijet danas, a posebno njegovi ekonomisti odlučili da pod okriljem islama i prakticiranjem njegovih propisa odaberu islamski ekonomski sistem, našli bi najbolja rješenja za mnoge probleme ekonomske prirode s kojima se susreću.

Islam zahtijeva da investiranje imetka i njegovo unapređivanje mora biti na šerijatski dozvoljene načine, a upozorio je ljude da to ne čine na protuzakonite načine poput kamate, zelenaštva, monopola, mita, prevare, obmane, igara na sreću, proizvodnje zabranjenih artikala i tome slično.

Značaj i uloga investiranja

Na važnost i značaj investiranja ukazuju kur'anski ajeti i hadisi Allahovog poslanika Muhammeda, s.a.v.s.:

“On vam je Zemlju pogodnom učinio, pa hodajte predjelima njezinim i hranite se onim što On daje, Njemu ćete poslije oživljenja odgovarati...”¹

“On zna da će među vama biti i onih koji će po svijetu putovati i Allahove blagodati tražiti, i onih koji će se na Allahovom putu boriti...”²

---

¹ El-Mulk, 15.

² El-Muzemmil, 20.

U prvom ajetu nalazimo informaciju da nam je Allah, dž.š., potčinio Zemlju i ono što je na njoj, da bismo što bolje iskoristili te blagodati, i informaciju da nam je naredio da hodimo po Zemlji učestvujući u njezinoj izgradnji i unapređivanju.

U drugom ajetu nalazimo da je Allah, dž.š., dao da putovanje po svijetu, s namjerom stjecanja opskrbe, bude na nivou džihada, i ne samo to, već je stjecanje opskrbe spomenuo prije borbe na Allahovom putu.

I Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio je trošenje novca od prodaje sredstava za proizvodnju, ako se on ne želi uložiti u kupovinu drugih sličnih onima koja su prodana: "Ko proda kuću ili drugu vrstu nepokretne imovine nekazna da je to vrijedna imovina, Allah mu je ne učinio blagoslovljenom (mubarek), osim ako je zamijeni sličnom."³

Što je veća sposobnost odgovornih ljudi za korištenje datih prilika i pruženih šansi na investicionom planu i njihove spremnosti da podnesu udarce i gubitke, to je veća šansa da se postigne veći i brži razvoj privrede jedne zemlje. Upravo je to glavna pogonska mašinerija napretka i razvoja, jer to vodi ka "stvaranju" širokog polja investicija koje neminovno podižu nivo proizvodnje i doprinose ostvarenju ekonomskog razvoja.

Još neka od zapažanja koja ukazuju na važnost investiranja jesu sljedeća:

1 - investicijska ulaganja imaju posebnu ulogu u teoriji o zapošljavanju, jer povećanje ekonomskog razvoja doprinosi zaštiti društva od pojava nezaposlenosti i stagnacije na tržištu;

2 - investiranje se smatra najvažnijim načinom koji se koristi za povećanje produktivnosti i proizvodnje;

3 - investiranje je vrlo značajan činilac koji ima jak utjecaj na prihode, zato i ekonomisti, imajući to u vidu, posvećuju mu veliku pažnju i promatraju ekonomska kretanja, jer promjene koje se dešavaju u samom procesu ekonomskog razvoja imaju za rezultat porast ili padom potražnje na tržištu. Stoga su ekonomski razvoj i investiranje glavni činioci putem kojih se određuje pozicija država na ljestvici kojom se rangira uspješnost ekonomije tih zemalja;

4 - razvoj privrede jeste nužnost da bi se zaposlila nova radna snaga.⁴

³ Ibn Madždže i Ahmed, hasen.

⁴ Berekat Refik Imad, Investiranje sredstava od zekata u isl. ekonomiji, str. 55-58.

Ciljevi investiranja

Neki od najvažnijih ciljeva ulaganja u privredi jesu:

- povećanje prosjeka ekonomskog razvoja i ispomoć ekonomskom razvoju radi povećanja nivoa životne egzistencije građana i osiguravanja potrebne robe i usluga;
- razvoj i povećanje proizvodne produktivnosti kroz ostvarenje projekata, i to na najefikasniji mogući način koristeći postojeće potencijale i unapređujući tehnologiju s ciljem pomaganja bržeg privrednog razvoja;
- osiguravanje slobodnih mjesta za zapošljavanje putem pokretanja novih investicijskih projekata;
- pomoć u uspostavljanju ravnoteže u trgovačkoj razmjeni, povećanjem bruto nacionalnog dohotka i povećanjem izvoza domaćih proizvoda na strano tržište, kao i zamjenom uvozne robe s domaćom;
- adekvatno i rentabilno korištenje postojećih resursa;
- unapređivanje i usavršavanje tehnologije u privredi;
- formiranje kapitala, njegovo čuvanje i osiguravanje od ekonomskog kolapsa i gubitka.

Zekat i stimulisanje ekonomskog razvoja

U islamskom ekonomskom sistemu zekat se smatra sredstvom za poticaj ekonomskog napretka i razvoja. On je činilac stimulisanja proizvodnje i prihoda kojim se nastoji nadoknaditi manjak nastao izdvajanjem zekata. On čovjeka podstiče i bodri na rad i zalaganje kroz investiranje i trgovinu kako ne bi dopustio smanjenje svog kapitala. S obzirom na činjenicu da je Allah, dž.š., strogo naredio davanje zekata, a zabranio gomilanje novca i kamatu, onda će svaki vjernik tražiti načina kako da investira svoj novac i ne dopusti da ga zadržavanjem i čuvanjem zekat svake godine sve više umanjuje. Ovdje ću objasniti kako davanje zekata pozitivno utječe na opću ekonomsku situaciju. Kada obveznici izvrše svoju obavezu davanja zekata, time se povećava protok i obrt gotovine koju troše kategorije korisnika (siromasi, nevoljnici, oni koji prikupljaju zekat, oni čija srca treba pridobiti, prezaduženi, u svrhe na Allahovom putu, putnici namjernici), što izaziva povećanje potražnje na tržištu robe, s obzirom na povećanje kupovne moći kod ovih kategorija društva. Sigurno da

to neminovno vodi stimulisanoj proizvodnji i povećanju obima proizvodnje kako bi se odgovorilo na pritisak potražnje za određenim artiklima. Na taj način dolazi do pokretanja aktivnosti, kako u proizvodnom, tako i u potrošačkom sektoru, i to vodi ka sveukupnom povećanju ekonomskog razvoja.⁵

Pravna validnost investiranja imetka prikupljenog na ime zekata (investiranje koje vrše lica)

1) Investiranje zekata koje vrše njegovi zakonski korisnici

Jedna grupa šerijatskih pravnika podijelila je primaoca zekata na sljedeće dvije kategorije, a to su:

- kategorija kojoj je dozvoljeno slobodno raspolaganje imovinom koja im je dodijeljena od prikupljenog zekata, a to su: bi-jednici, siromasi, prikupljači zekata i oni čija srca treba pridobiti za islam;

- kategorija koja ima ograničenu slobodu raspolaganja imovinom koju su dobili na ime zekata, a oni su: prezaduženi, tj. oni koji ne mogu da vrate dug, za otkup iz ropstva, na Allahovom putu i putnik namjernik;

Na osnovu ove podjele neki pravници smatraju da prva kategorija, koja sadrži četiri grupe korisnika zekata, ima punu slobodu izbora u raspolaganju imetkom nakon što ga preuzme, pa im se na osnovu toga dozvoljava da njime trguju, investiraju ga, troše i iskorištavaju na dozvoljen način, s obzirom na činjenicu da je taj imetak sada postao njihovo potpuno vlasništvo, a dokaz za to je upotreba čestice "lam" koja ukazuje na značenje posjedovanja i vlasništva.⁶

Zekat pripada samo siromasima i nevoljnicima i onima koji ga sakupljaju i onima čija srca treba pridobiti i za otkup iz ropstva i prezaduženima i u svrhe na Allahovom putu i putniku namjerniku. Allah je odredio tako. A Allah sve zna i mudar je.⁷

Ostale četiri grupe korisnika druge kategorije imaju pravo na zekat shodno njihovim stvarnim potrebama, tako da mogu utrošiti ta sredstva samo za potrebe radi kojih im je pružena pomoć, pa ako to zloupotrijebe i postupe s njim suprotno njegovoj namjeni, taj imetak im se oduzima zbog prekoračenja dozvoljene granice.

⁵ Inaje, dr. Gazi, Zekat i porez, str. 272-276.

⁶ El-Behuti, Keššaful-kina; 2/282.

⁷ Et-Tevbe 60.

Ako bi nakon zadovoljenja njihovih potreba preostalo nešto od tih sredstava, dužni su taj višak vratiti, jer je Allah dž.š. za ovu kategoriju upotrijebio česticu "fi" koja ukazuje na ograničenu slobodu raspolaganja imetkom od prikupljenog zekata.⁸

Pravnici šafijskog mezheba nisu napravili razliku između ove dvije, prethodno spomenute, kategorije, već su odobrili investiranje tog imetka svima onima koji su spomenuti u ajetu. Siromahu i nevoljniku, koji su osposobljeni za određeni zanat ili profesiju, kupit će se mašina, alat za njihov rad, makar bilo riječi i o većem iznosu, ili će se dati kapital kako bi se neki od njih počeli baviti trgovinom. Oni su također dozvolili prezaduženima da mogu trgovati koristeći imetak koji su dobili od zekata kako bi ga uvećali radi vraćanja duga koji je veći od novca koji su dobili od zekata. Isti je slučaj s robom koji želi platiti otkupninu kao cijenu za dobijanje slobode, jer i on ima pravo uložiti novac dobijen od zekata kako bi što prije ostvario svoj cilj.

Ovdje zapažamo da investiranje imetka prikupljenog na ime zekata od osoba koji su ispunili uvjete za primanje zekata biva na slijedeći način:

1) prva kategorija koju čine siromasi, nevoljnici, oni koji prikupljaju zekat i oni čija srca treba pridobiti može potpuno slobodno raspolagati sredstvima koja su dobili na ime zekata, tako da im je bezuvjetno dozvoljeno investirati ga uz ove napomene:

- siromasi i nevoljnici se u većini slučajeva ne usuđuju investirati svoj novac dobijen od zekata zbog sljedećih razloga:

a) kod njih je jako izražena potreba za trošenjem tog novca, tako da svaki višak odlazi na zadovoljavanje njihovih osnovnih životnih potreba,

b) investiranje jeste postupak koji nosi sa sobom visok stepen rizika, što ih udaljava od razmišljanja o investiranju s obzirom da oni nisu u situaciji da podnesu bilo kakvu štetu ili gubitak,

c) investiranje zahtijeva iskustvo, znanje i studiozno proučavanje da bi se donijela jedna takva odluka, a u većini slučajeva ovi slojevi društva ne posjeduju te kvalifikacije,

d) siromasi i nevoljnici uzimaju od zekata onoliko koliko je dovoljno za zadovoljavanje njihovih potreba, dok oni koji prikupljaju zekat uzimaju plaću za svoj uloženi trud,

---

⁸ Eš-Šerbini, Mugnil-muhtadž, 3/106.

e) oni koji prikupljaju zekat i oni čija srca treba pridobiti učestvuju u ekonomskom razvoju u onolikoj mjeri koliko je to uvjetovano njihovom općom finansijskom situacijom, odnosno riječ je o tome da li su bogati ili siromašni. Ako su siromašni, onda se na njih odnosi ono što smo rekli za kategoriju siromaha i nevoljnika. Ali, ako su bogati, onda će oni svaki višak imetka koji imaju nastojati uštedjeti s obzirom na činjenicu da je kod njih potreba za utroškom tog viška sredstava procentualno slabo izražena, i uz primjenu propisa koji im zabranjuju pretjerivanje i prelazak svake granice u trošenju novca na "kozmetičke" potrepštine. Oni će automatski usmjeriti svoj imetak ka investicijskim projektima kako bi ostvarili prihode i očuvali glavnici svog imetka od manjka koji je izazvan ispunjavanjem obaveze davanja zekata;

2) kategoriji prezaduženih nije dozvoljeno raspolaganje imetkom od zekata tako da ona nije u mogućnosti vršiti ulaganja iz tih sredstava;

3) kategorije putnika namjernika i potreba na Allahovom putu ograničene su intenzitetom potrebe zbog koje im se udjeljuju sredstva od zekata, a intenzitet ovih potreba određuje nadležna institucija koja rukovodi akcijom prikupljanja i raspodjele zekata njegovim zakonskim korisnicima, i samo ona može da im na osnovu realne procjene i postojanja objektivnih interesa dozvoli investiranje tog imetka.⁹

2) Investiranje imetka koji vrše zakonski obveznici

Zakonska validnost investiranja imetka koji vrše zakonski obveznici, koji su dužni izdvojiti određeni dio svoje imovine na ime zekata, prije nego što se ona dodijeli korisnicima, temelji se na dva osnovna pravna pitanja:

- da li obaveza izdvajanja zekata stupa na snagu odmah nakon ispunjenja određenih uvjeta, ili se ona može odgoditi?;

- da li je obaveza davanja zekata vezana za vrstu imovine, ili za osobe zadužene ovim propisom?

Odgovor na ta pitanja jeste činjenica da obaveza izdvajanja zekata stupa na snagu odmah nakon ispunjenja svih potrebnih uvjeta (da imetak dosegne određenu količinu propisanu Šerijatom, nisab, da imetak pregodini hidžretsku godinu, da prelazi

⁹ Berekat Refik Imad, Investiranje sredstava od zekata u isl. ekonomiji, str. 67-69.

svakodnevne potrebe vlasnika, da bude u potpunom zakonskom vlasništvu, da je imovina podložna uvećanju) i da je obaveza zekata vezana za osobe.

Ovdje se nameće pitanje kad je riječ o postupku investiranja potreba kojima se ostvaruju pozitivni interesi, kako za vlasnika imetka, tako i za čitav ummet, da li na osnovu toga nadležna institucija zekata može odgoditi vrijeme izdvajanja zekata i prepustiti vlasnicima da zadrže kod sebe tu imovinu radi njezinog investiranja?

Odgovor na to jeste to da nadležna institucija zekata ima pravo i šerijatsku osnovu da može odgoditi izdvajanje zekata prepustivši taj dio imovine, tj. dio imovine koju bi dali u ime zekata, vlasnicima čija je obaveza izdvajanja zekata nastupila radi investiranja te imovine i njezinog uvećavanja, s obzirom na činjenicu da je to neophodna i vrlo važna stvar koju je i halifa Omer ibnul-Hattab, r.a., sproveo jedne godine.¹⁰

Odgađanje uzimanja zekata od obveznika jeste obostrani interes kako ummeta, tako i korisnika zekata i vlasnika imetka kome je potrebno više vremena kako bi investirao svoj imetak, a preuzimanje imetka bez mogućnosti odgode umanjuje njegov imetak i šansu da ga uveća.

Svakako da odgađanje te obaveze neće biti moguće za sve obveznike, već se odabir vrši na osnovu uvjerenja odgovornih i mjerodavnih organa pri instituciji zekata da neki obveznici imaju prednost i neophodnu potrebu da im se dozvoli odgoda zbog važnosti nekih privrednih grana u koje su ti obveznici uključeni, a koje se smatraju značajnim granama i djelatnostima, tj. od velikog društvenog interesa.

Pravna validnost investiranja imetka prikupljenog na ime zekata (investiranje koje sprovodi država)

Mnogi islamski učenjaci našeg vremena smatraju da je dozvoljeno imamu (halifi, predsjedniku islamske države) ili njegovom zamjeniku investirati imetak prikupljen na ime zekata, bez obzira da li je riječ o višku sredstava ili ne. Ovo je stav dr. Jusufa Karadavija, dr. Mustafe Zerkaa, dr. Muhammeda Saliha el-Ferfura, dr. Hasana Abdullaha i dr. Abdul-Aziza el-Hajjata.

¹⁰ El-Karadavi, dr. Jusuf, Fikhuz-zekat, 2/829.

Druga skupina islamskih učenjaka, među kojima su šejh Ahmed ibn Hamed el-Halili i šejh Tidžani Sabun Muhammed, zauzeli su stav da je dozvoljeno investirati samo preostali dio imetka nakon što se zekat podijeli za izmirenje potreba siromašnih i nevoljnika.

Treća skupina uleme, među kojima je dr. Vehbe ez-Zuhajli, ističe da je investiranje dopušteno samo iz kategorije "za potrebe na Allahovom putu".

Dokazi prve skupine islamskih učenjaka

Dokazi su sljedeći:

1) hadisi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koji bodre i podstiču na rad i umnožavanje imetka, a ovdje izdvajamo sljedeće:

- "Korisno raspolažite (trgujte) s imetkom siročadi kako ih zekat ne bi umanjio!"¹¹;

- "Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio je jednom ensariji da proda ponjavu koja se stavlja na leđa kamile ispod samara i jednu veliku posudu i da tako zaradi dva dirhema. Zatim mu je naredio da za jedan kupi hrane, a za drugi sjekiricu, pa ga je uputio na rad kojim će zaraditi za život, da bi taj ensarija došao nakon dvije sedmice noseći sa sobom petnaest dirhema koje je za to vrijeme zaradio."¹²

Na osnovu navedenog razumijevamo da ako je Poslanikova, s.a.v.s., uputa siromahu bila da radi na uvećanju svog imetka, svakako da se to posebno odnosi i na usmjeravanje imetka prikupljenog od zekata radi ostvarivanja trajne koristi koja se vraća siromasima i nevoljnicima, i to putem osnivanja preduzeća, osmišljavanja i konkretiziranja komercijalnih projekata kojim je osnova kapital od zekata, a čiji se profit ponovo dijeli kategorijama koje su spomenute u šezdesetom ajetu poglavlja Et-Tevbe;

2) praksa Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i njegovih ashaba, r.a., ukazuje na dozvoljenost investiranja imetka prikupljenog od zekata, jer je poznato da su oni tako postupali s kamilama, kravama, sitnom stokom koja je bila prikupljena na ime zekata i imala svoja posebna mjesta na kojima se čuvala i uzgajala¹³;

3) oslonac imamo i u hanefijskom mezhebu, u kojem je zauzet stav da je dozvoljeno vremenski odgoditi obavezu davanja

¹¹ Bejhaki, daif.

¹² Tirmizi, Ebu Davud, Nesai, Ahmed, hasen.

¹³ Buhari.

zekata, tako da se na osnovu toga dozvoljava i investiranje prikupljenog imetka od zekata uz odgađanje njegove raspodjele spomenutim kategorijama;

4) u svom stavu potpomažemo se tumačenjem onih učenjaka koji smatraju da kategorija "na Allahovom putu" obuhvata širok spektar dobročinstava i dobrih djela, jer je investiranje, također, aktivnost koja vodi ostvarenju pozitivnih i korisnih interesa koji se vraćaju korisnicima, pa zato kažemo da je to dozvoljeno;

5) ako je dopušteno skrbniku investiranje imetka siročadi, analogno tome dozvoljeno je i halifi investiranje imetka prikupljenog od zekata prije njegove podjele korisnicima.

Dokazi druge i treće skupine islamskih učenjaka

Dokazi su sljedeći:

1) postoji vjerovatnoća da će krajnji ishod investiranja imetka prikupljenog na ime zekata biti bankrotstvo ili gubitak tih sredstava s obzirom na rizik, opasnosti i nedoumice oko uspjeha tog projekta;

2) investiranje nužno povlači za sobom odgađanje isplate zekata korisnicima, a to nije dozvoljeno;

3) imetak koji je prikupljen od zekata smatra se emanetom koji je povjeren nadležnoj instituciji na čuvanje dok se on ne podijeli njegovim zakonskim korisnicima, jer emanetom nije dozvoljeno nikakvo manevrisanje ili njegovo korišćenje. Na osnovu toga kažemo da nije dozvoljeno investirati sredstva od prikupljenog zekata jer je to vid raspolaganja.

Ovdje su naveli još dokaza koje neću navoditi želeći da uštedim na vremenu i prostoru.¹⁴

Preferirajuće mišljenje

Odluka Kolegija islamskih pravnika o ovom pitanju jeste sljedeća: U principu dozvoljeno je uključivanje sredstava prikupljenih na ime zekata u investicijske projekte koji se okončavaju podjelom prihoda samo njihovim zakonskim korisnicima kojima on i pripada. Također se dozvoljava nadležnom organu ili instituciji da može investirati ta sredstva, ali samo nakon podmirenja urgentnih potreba korisnika i davanja jasnih i dovoljnih garancija

¹⁴ Berekat Refik Imad, Investiranje sredstava od zekata u isl. ekonomiji, str. 78.

koje potvrđuju nepostojanje rizičnosti određenog projekta ili postojanje vrlo niskog stepena rizičnosti.

Šejh Ahmed el-Halili istakao je da je ovo mišljenje jače i ispravnije, s tim da investiranjem rukovodi halifa, kome su podređeni muslimani, koji će uz konsultacije s ulemom i stručnjacima iz oblasti ekonomije donijeti odluke koje će biti najkorisnije i najbolje za sve kategorije korisnika koje su spomenute u Kur'anu.¹⁵

Uvjeti i ograničenja koje su postavili učenjaci koji su dozvolili postupak investiranja imetka prikupljenog na ime zekata

1 - Investiranje mora biti na šerijatski dozvoljene načine i u šerijatski dozvoljenim oblastima rada i privređivanja¹⁶;

2 - investiranje mora biti pod nadzorom povjerljivih, stručnih i odgovornih osoba;

3 - u slučaju da dođe do gubitaka, ili bankrotstva, država snosi sav teret štete, i to nadoknađuje iz centralne kase (bejtu-l-mal);

4 - investiranje nije dozvoljeno u slučaju postojanja urgentnih slučajeva kojima je potrebna pomoć, a oni pripadaju kategorijama zakonskih korisnika zekata. Obaveza je prvo podmiriti te potrebe koje dosežu do stepena nužnosti;

5 - potrebno je poduzeti sve korake kako bi se osiguralo da sva investirana imovina u vidu pokretne i nepokretne imovine, kao i sav profit zagarantovano bude pod "krovom" institucije zekata, te da se nipošto ne dozvoli raspolaganje suprotno njegovim propisima;

6 - uključiti predstavnike davalaca zekata u upravni odbor nadležne institucije zekata kako bi bezbrižno pratili upravljanje i usmjeravanje tih sredstava;

7 - sav zekat, s ostvarenim profitom, pripada samo kategorijama koje su spomenute u šezdesetom ajetu sure Et-Tevbe;

8 - požuriti s rasprodajom investirane imovine ako to bude neophodno potrebno.¹⁷

¹⁵ Časopis Akademije islamskog prava, odluka broj 3, broj časopisa 3, 1/421.

¹⁶ Abduhu Ševki, Imetak i njegovo investiranje u islamu, str. 123-181.

¹⁷ Berekat Refik Imad, Investiranje sredstava od zekata u isl. ekonomiji, str. 88.